

Nushası 10 kuruş

Senelik abonasi
100 kuruş

Posta ücreti 40 Para

Posta ücreti 10 kuruş

İstanbul

Şehremaneti Mecmuası

[Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır]

Sene : 6

Mart 1930

Sayı : 67

Şehrimize ait vesikalardan :

Şeref abat

Şeref Abat Üsküdar'da Şemsi Paşa meydanında 50-60 sene evvel mevcut olan bir kasırdır. Üsküdarın İstanbul ve Galataya nazır en güzel bir köşesinde olan bu kasır hakkında tarihîmizde pek az malûmata tesadûf olunur.

Menabîî tarihîyemizde maalesef resimleri de yoktur. Bunun için tekrar garp âsarına muracaat etmek mecburiyeti vardır.

Tarihîmizde en büyük noksan resimlerin mevcut olmamasıdır. Bu da binalar hakkında verilmiş malumatın azlığı yanında büyük bir noksanıdır.

Garpten gelen seyyahlar bu kasır ile çok meşgul olmuşlardır. Hemen bütün İstanbul plân ve haritalarında bu kasrın mutlaka plânlarına tesadûf ederiz. Bu plânlar tabîî «ix» inci asra aittir ve aşağı yukarı bir birine benzer. Plânların hey'etî umumîyesinde büyük ve etrafı duvarla muhat ve içi ağaçlarla dolu bir bahçe ve deniz kenarında, lebi deriyada da kasır görülmektedir.

Esas bina sair tali girinti ve çıkıntıları istisna olunursa fransızca (T) şeklindedir. Denize müntehî olan yan duvarlarının bir köşesinde keza ahşap ve kasa ait bir bina görülür. Plânlarda muhakkak olan bir keyfiyet varsa o da deniz tarafının binaya bitişmek üzere duvarlarla örtülüdür. Plânlardan anlaşıldığına göre bina ahşap olarak yapılmıştır.

..

Asıl binanın resimlerine gelince:

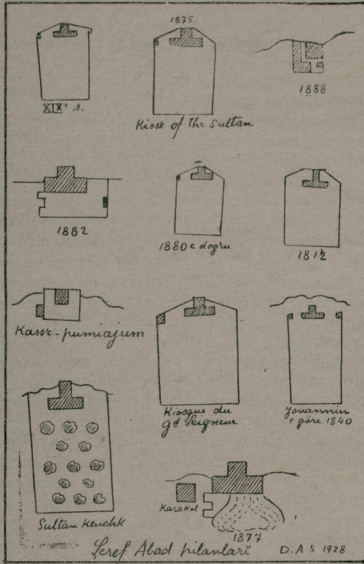
Bu hususta musadif olduğum resimler çok değildir. Birisi (Moreau) nun

uzaktan Üsküdar görünen bir lâvhasında yaptığı kasır az çok plânlara tevafuk eden girinti ve çıkıntıları havidir. Bina'nın esas kaidesi taşdan olduğu farkediliyor. Üstü de yalnız bir kattın ibaretidir.

Deniz tarafı keza plânlara tevafuk etmek üzere duvarla örtülüdür. Yalnız plânların bir kaçı hilâfına olarak sağda değil sol tarafta esas bina müştemilâtından bir ufak daire daha görülmüyor. (Moreau) nun bu resmi on sekizinci asra aittir ve bu kasrın cepheden alınmış yegâne ve doğru resimlerinden biridir.

Diger bir resimde köşk soldan görülmüyor, aynı zamanda minare de var, bu da civarındaki camiye aittir. Kasır burada murabbai bir şekildedir. keza bir kattır, ve lebbi deryadadır. Onun daha solunda buna mülhak bir bina daha görülmüyor. Bu resmin nereden çıktığını bilmiyorum. Yalnız mecmualarımdan birinde Şemsi Paşa köşkü diye işaret etmiştim. Bunda da keza (Moreau) nun yaptığı gibi kesif ağaçlar görülmektedir.

Şemsi Paşa türbesi tarafından görünen aynı kasır keza plânlara tevafuk etmektedir. Bunda mail bir rıhtım üzerinde bir kat bina var. Buda (T) şeklinde plâna uyuyor. gene sağ köşesindeki ufak daire fark olunduğu gibi bahçesi de keza ağaçlarla süslüdür. Bu resim köşkün eski halinin en doğru resimlerinden biridir. Aynı zamanda (Adam) ın yaptığı Üsküdar'a ait resme de çok tetabuk eder. Bütün bu tavsif ettiğim üç resim kasrın xvii inci asırdaki halini gösterir.

Kasrın XIX. mîcî asra ait resmini yalnız (Flandin) albûmünde görüyoruz. Bu bina Sultan mahmûd devri eserlerindendir. temâmile, Halîftekî Esmâ Sultan sarayına ve Tophanedeki binaya çok benzer. Bu da kasrın bu tarihlerde tekrar yapıldığına göre güzel bir vesika oluyor.

Kasrın arkası gene ağaçlarla doludur. ve Adliye camiinin minaresi de fark ediliyor.

(Flandin) bu binayı tenkit eder, çok müdekkik olan bu Seyyah ressam mimariye de vakıftır. Bu köşkü Acem köşkü diye tavsif eder. Fakat böyle bir isimle bu kasrın tesmiyesinden maksadı Acem tarzında yapılmış olmasından ileri geldiği rivayetini kaydederken isyan eder ve Acemistanda gördüğü binalara benzetemez. Zira Seyyah orasını da gezmiştir. bu binayı o salâhiyetle tenkit eder. (Flandin) bakhıdır. Yazdığı satırları aynen buraya geçiriyorum.

«A la pointe extrême est le petit palais q'on appelle Adjem-Keuchk, c'est à dire, le Kiosque persan, parce que l'architecte qui l'a construit a voulu imiter les kiosques de Perse; mais je dois dire qu'il n'a pas réussi, et que celui ci ne ressemble en rien à ceux d'Ispahan.»

Hakikaten bina Acem tarzına benzemez. Sultan Mahmut devri eseri olduğu görülür. Belki tezyinati meyânında şayani dikkat şeyler vardı. Fakat buna dair (Flandin) bir şey bahsetmiyor. Bu adamın tenkitler ve takdirlerle dolu seyahatnamesi çok tetkike şayandır. Bu resimlerden binanın ahşap olduğunu anlıyoruz.

Bu husustaki malûmatı tarihiyeye gelelim :

Hadikatülcevamiye göre Bu kasr evvelâ Sulhan Süleyman, Selim ve Murada musahip olan Şemsi paşa tarafından yapılmıştır. Kendi ismile tesmiye olunur ve Şemsi paşa kasrı denirdi. Bu kasrı paşa Sultan Süleyman için bina ettirmiştir. O münasebetle yanında bir cami ve bir de medrese yaptırdı.

Mir'ati İstanbula göre Şemsi paşa ismini taşıyan bu kasrı Sultan Murad salis için yaptırmıştır.

Bu Şemsi paşa kasrı (1816) da Sultan Mahmudun emrile tecdit olunmuş

ve civarına sahili deryada bir de Adliye camii yapılmıştır [1] bu camii tarihine göre burası Şeref Abat namile maruftur :

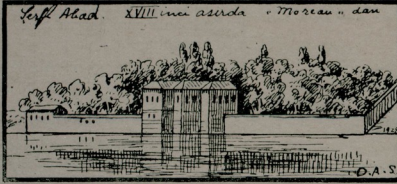
« itibar edip Şeref Abade şahi cihan »
« kıldı bu nev mabedi ali ile eşrefterin »

Sultan Mahmudun buraya çok geldiği anlaşıyor. Ahmedî salis devrine ait malûmata şimdiye kadar musadif olmadım, yalnız Hadikatülcevami de şu kayıt var :

[1] Bu camii yerinde eskiden Murad salisin bir mescidi varmış .

Şair Nedim , Damat İbrahim paşa | yapıdırılıp Şeref abat tesmiye edilen köşke
tarafından Üsküdar'da salacak civarında | üçüncü Ahmeti şu şarkı ile davet etmişti:

Vasfı hüsnü behcetü bir vechile sığmaz dile
Gel Şeref Abadı gör şevketli hunkârım hele
Anlaşılmaz hakbükim arâyişi takrır ile
Gel şeref ababı ...

Her nefes abı havâsı canı canlar katmada
İntisâbımla cihane vazû nahvet, satmada
Kangı gün teşrif eder şahım deyü cân atmada
Gel Şeref abadı ...

Anı zinetlerle bünyadetti sadrı azamın
Taki âçılın temaşasile tab'ı ekremın
Lütfü ihsan kıl dirig etme efendim makedemin
Gel şeref abadı ...

Ben kulun sordum Nedinadan anmı evsafını
Vasfı medhetti begayet tarhını etrafını
Ruhı teşbih eyledi hatta havayı safını
Gel Şeref ababı ...

..

Üsküdar vaktile böyle ehemmiyetli kasırlar ve saraylarla süslü idi. Bunlardan en mühimmi şüphesiz kavak sarayıdır. Bunlar muhtelif tarihlerde harab olmuş ve yıkılmıştır. Merhum İsmail Cevat beyin verdiği malûnata göre bu Ahşap ve lebi deryada alan köşk devri hamidide yıkılmıştır.

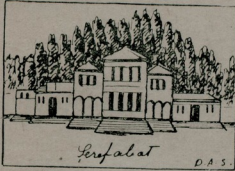
Şeref Abadın muhtelif isimleri de vardır. En çok Şemsi Paşa köşkü diye

tanınmıştır. Fakat (Flandin) e göre Sultan Mahmut devrinde tecdidinden sonra Acem köşkü denmiştir. Bu isim diğer bir planda da böyle yazılıdır.

(Melling) in eserinde ve diğer bir ingilizce haritada burası Sultan köşkü namile tesmiye olunur. Sonra Padişah köşkü kaydı da vardır. Şüphe yok ki en güzel ismi (Şeref Abat) tır. Ahmed Salis devrinden beri gelen bu isim

Selimi salis devrinde de muhafaza olunmuştur. Selimi salis devrinden beri gelen bu isim Selimi salis devrinde de muhafaza olunmuştur. Selimi salis devrine ait bir eserde (Şeref Abat kasrı hümayunu) diye yazılıdır.

Bu tetkikim maalesef muhtasardır. [1] Eski binalarımızın bu kadarcık olsun tesbiti çok lazımdır. Türkler binaların

yerleri ve onların zinetleri hakkında çok büyük isabetler göstermişlerdir. Bu kasırdı Sa'dabat, Humayun abat, Neşat Abat gibi İstanbul ve boğaziçinin ötesine berine serpilmiş kinetlar binalardandır.

D. A. S.

Bibliyagرافی :

D. A. S. Eski evler mecmuası. gayri matbu. cilt 1

[1] Üsküdarlı bir zattan menkul:

Şeref Abat yarım asır evvel Redif Paşaya verilmiş, vergileri vermemişler. Aile beyrinde yeri munaziün fih imiş. Bağgesinde büyük bir havuz varmış, içinde sandal dolaşabilirmiş. Etrafı kalın duvarlı olduğu halde bağgede son zamanlarda ağaç yokmuş. 38 sene evvel havuzu belediye doldurmuştu.

M. R.

Türkei und griechenland 1888. Paris, Bibl. Nat. Ge FF. 495

Atlas des portes étrangers. Constantinople Paris 1889. Planche xii en 1873. Paris Bibl. Nat Ge FF. 233et FF. 3539. FF. 11608. FF 14152.

Kauffer et Lechevalier : Pl. de Constantinople 1812 Paris Bibl. Nat. Ge D. 1028. Plan de Constantinople. 1880 Paris

Stople Bibl. Nat. F. 197. (eu 1882) c 3193.

Kauffer et Lechevalier : Plan de ville de Constantinople 1786. Paris Bibl. Nat. C 1430 Kate (Constantinople 1837-1837. Paris Bibl. Nat. Reg. G 4929

Hadiklatü cevami

Raif effendi : Mir'ati İstanbul 1896. Paris, Bibl. des langues vivantes A. 21041

T. Flandin : L'orient 1853 Paris. Bibl. Mazarine 7109

Pyeault : Vues de Stamboul (xvmes.)

Jauannin : L'univers (Turquie) Paris 1840 Bibl. mazarine 57296.14

M. melling : Voyage pittoresque l'école des B. A.

Album de Turquie. Paris Bibl. des arts d'coratifs 193-4

Adam : Vue de scutari (xix c s.)

Osman Şakir ef. (Bozoklu) musavver iran sefaretnamesi 822 - emiri efendi kütüphanesi müze kısmı.